

Л. О. Мефенкова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

L. Merenkova,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Finance,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkov

FEATURES OF ENTERPRISE FINANCIAL RESOURCES MENEAGEMENT AT THE PRESENT STAGE OF UKRAINE ECONOMY DEVELOPMENT

У статті узагальнено підходи до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства та ключові аспекти управління ними на сучасному етапі розвитку економіки України. Підкреслено, що фінансові ресурси підприємства завжди мають грошову форму і розподільний характер, мобілізуються з різних джерел, необхідні для забезпечення фінансування простого та розширеного відтворення.

З метою забезпечення достатності обсягу фінансових ресурсів, оптимальності джерел їх формування та високої ефективності використання на підприємстві пропонується організувати систему управління фінансовими ресурсами, основними елементами якої є об'єкт і суб'єкт управління, цілі, завдання, фінансові нормативи, принципи, методи, інформаційне забезпечення.

Визначено, що використання прогресивних методів управління фінансовими ресурсами підприємства пов'язане із застосуванням депозитарних розписок, похідних цінних паперів, корпоративних облігацій для залучення фінансових ресурсів з національного та міжнародного фінансового ринку. Встановлені причини обмеженості використання цих методів управління фінансовими ресурсами для вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання.

Доведено, що управління формуванням фінансових ресурсів, управління використанням фінансових ресурсів та управління структурою фінансових ресурсів є головними підсистемами системи управління фінансовими ресурсами підприємства. Обґрунтовано послідовність етапів управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання.

In article approaches to determination of enterprise financial resources essence and key aspects of theirs management at the present stage of Ukraine economy development are generalized. It is emphasized that enterprise financial resources always have the cash form and distribution nature, will be mobilized from different sources, are necessary to ensure simple and extension financing of reproduction.

On purpose to ensuring sufficiency of financial resources amount, providing optimality of sources of their forming and high efficiency of use it is offered to organize a financial resources

management system at the enterprise which basic elements are the object and the subject of management, purpose, tasks, financial standard rates, principles, methods, information support.

It is determined that use of progressive methods of enterprise financial resources management is connected with application of depositary receipts, derivative securities, corporate bonds for attraction financial resources from national and international financial market. The reasons of use restrictions of these methods of financial resources management for domestic enterprises in modern conditions of managing are established.

It is emphasized that management of financial resources forming, management of financial resources use and management of financial resources structure are the main subsystems of enterprise financial resources management.

The sequence of stages of enterprise financial resources management is proved.

Ключові слова: фінансові ресурси, підприємство, управління фінансовими ресурсами, система, методи управління.

Key words: financial resources, enterprise, financial resources management, system, methods of management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В економіці України останніми роками спостерігаються негативні кризові явища, а саме, скорочення національного виробництва, обмеженість можливостей залучення коштів з фінансового ринку, високі валютні і кредитні ризики. За таких умов гостро постає проблема підвищення прибутковості вітчизняних підприємств, що є необхідною передумовою стабілізації соціально-економічної ситуації в країні.

У теперішній час багато суб'єктів господарювання мають незадовільний фінансовий стан, відчувають нестачу фінансових ресурсів для забезпечення як розширеного, так і простого відтворення завдяки недостатності власних коштів і недоступності окремих зовнішніх джерел фінансових ресурсів, а також низької ефективності їх використання. Тому на підприємствах виникає необхідність організації ефективного управління їх фінансовими ресурсами для вирішення вказаних проблем.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методичних засад щодо управління фінансовими ресурсами підприємства внесли такі відомі учені, як М.Д. Білик, І.Т. Балабанов, І.О. Бланк, Л.Д. Буряк, О.Д. Василик, В.Г. Белоліпецький, А.Г. Загородній, І.В. Зятковський, В.В. Ковальов, М.Я. Коробов, В.М. Опарін, К.В. Павлюк, А.М. Поддєрьогін, О.Р. Романенко, В.М. Федосов, А.С. Фі-

лімоненков, С.В. Хачатурян та ін. Але дотепер тривають дискусії щодо визначення сутності фінансових ресурсів підприємства, джерел їх формування. Потребують подальшого дослідження теоретичні та методичні підходи щодо організації цілісної системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є узагальнення теоретико-методичних засад щодо управління фінансовими ресурсами підприємства та виявлення їх особливостей на сучасному етапі розвитку економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Одним з фундаментальних понять фінансів підприємства є фінансові ресурси, які в економічній літературі трактуються як грошові кошти, які є в розпорядженні підприємства, грошові доходи і надходження підприємства, грошовий капітал підприємства, грошові фонди, частина коштів підприємства в фондовій і не фондовій формах (табл. 1).

Таким чином, можна стверджувати, що фінансові ресурси — це мобілізовані з власних і зовнішніх джерел грошові кошти, які знаходяться у розпорядженні підприємства у фондовій та не фондовій формах та призначені для виконання його фінансових зобов'язань, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних з розширеним відтворенням. Специфіка фінансо-

Таблиця 1. Визначення сутності фінансових ресурсів підприємства

Автор	Сутність фінансових ресурсів підприємства
Балабанов І.Т. [1]	Грошові кошти, які є в розпорядженні підприємства
Кірейцев Г.Г. [6], Родионова В. М. [10]	Грошові доходи і надходження підприємства, що призначені для виконання його фінансових зобов'язань і фінансування витрат по забезпеченню розширеного відтворення
Василик О.Д. [4], Коробов М.Я. [8]	Грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання ВВП, що створюється впродовж певного часу в державі
Ковалев А.М., Лапуста М.Г., Скамай Л.Г. [7]	Сукупність власних грошових доходів і зовнішніх надходжень, які знаходяться в розпорядженні підприємства і призначені для виконання його фінансових зобов'язань, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних з розширеним відтворенням
Романенко О.Р. [11]	Акумуляовані підприємством грошові кошти з різних джерел, які надходять у господарський обіг і призначені для покриття його потреб
Філімонович А.С. [13]	Власний, позичений і залучений грошовий капітал, який використовується підприємством для формування своїх активів та здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання відповідного доходу, прибутку
Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І. [2]	Грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу й перерозподілу національного багатства, сукупного суспільного продукту та національного доходу і використовуються у статутних цілях підприємств
Поддєрьогін А.М. [9]	Грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства. До них належать грошові фонди та частина грошових коштів, як використовується у не фондовій формі
Хачатурян С.В. [14]	Частина коштів підприємства у фондовій і нефондовій формі, яка формується в результаті розподілу виробленого продукту, залучається до діяльності підприємства з різних джерел і спрямовується на забезпечення розширеного відтворення виробництва

вих ресурсів підприємства полягає у тому, що вони завжди мають грошову форму і розподільний характер, мобілізуються з різних джерел, необхідні для забезпечення фінансування простого та розширеного відтворення.

У процесі своєї діяльності підприємства використовують власні і позикові фінансові ресурси. До власних джерел фінансових ресурсів підприємства відносять внески засновників і акціонерів (відображаються у звітності підприємства як зареєстрований, додатковий капітал), амортизаційні відрахування, чистий прибуток. К основним позиковим джерелам відносять довгострокові і короткострокові позики усіх видів, випуск облігацій, кредиторську заборгованість підприємства.

Фінансові ресурси можуть генеруватися в середині підприємства (чистий прибуток, амортизаційні відрахування) або залучаються їм з зовнішніх джерел (випуск акцій, облігацій, залучення банківського, комерційного, кредиту тощо).

Фінансові ресурси є об'єктом загальної системи фінансового менеджменту підприємства, яка є системою принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємств і організацією обороту його грошових засобів [3, с. 33].

Метою управління фінансовими ресурсами є забезпечення діяльності підприємства оптимальним обсягом фінансових ресурсів у кожний конкретний період часу відповідно до напрямів його розвитку, організація формування необхідного рівня та раціонального використання фінансових ресурсів, максимізація прибутку та забезпечення підвищення ринкової вартості підприємства [12].

Система управління фінансовими ресурсами є сукупністю форм і методів, на основі яких здійснюється управління грошовим оборотом та фінансовими ресурсами. Така система буде вважатися ефективною лише тоді, коли вона надасть можливість не лише раціонально використовувати наявні ресурси, а й забезпечити системний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства [5]. Спираючись на праці [3; 5; 12; 15] у

таблиці 2 наведена уточнена характеристика елементів системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

У таблиці 2 конкретизовано цілі, завдання та об'єкт управління фінансовими ресурсами підприємства, в окремій елемент виділено інформаційне забезпечення. Слід звернути увагу на наведену у таблиці 2 класифікацію методів управління фінансовими ресурсами підприємства. Автор повністю згоден з точкою зору В.К. Данилко [5], який поділив методи на традиційні і прогресивні.

Прогресивні методи управління фінансовими ресурсами підприємства ґрунтуються на застосуванні цінних паперів широкого функціонального складу (депозитарні розписки, похідні цінні папери, різноманітні корпоративні облігації), широких можливостях виходу підприємств те тільки на національний, а й на міжнародний фінансовий ринок. Але застосування цих прогресивних методів управління фінансовими ресурсами в діяльності вітчизняних підприємств дуже обмежено або взагалі неможливо, оскільки:

- у підприємства низький рівень інвестиційної привабливості, що перешкоджає успішному розміщенню емітованих цінних паперів;

- доступ до міжнародних фінансових ринків мають головним чином крупні корпорації, а не малий та середній бізнес;

- присутні великі накладні витрати, пов'язані з емісією цінних паперів, що знижує економічну ефективність залучення коштів з фондового ринку;

- працівники фінансової служби на підприємстві не володіють необхідними знаннями та вміннями застосувати вказані методи управління фінансовими ресурсами.

Стосовно традиційних методів управління фінансовими ресурсами, то збільшення позикового капіталу вітчизняних підприємств шляхом залучення банківських кредитів стримується обмеженістю кредитних ресурсів, значними розмірами плати за їх використання, високими кредитними і валютними ризиками.

З нашої точки зору, система управління фінансовими ресурсами підприємства повинна включати три го-

Таблиця 2. Складові системи управління фінансовими ресурсами підприємства

Елемент системи управління фінансовими ресурсами	Характеристика
Об'єкт управління	Фінансові відносини, що виникають між підприємствами та їх засновниками, державою, комерційними структурами, іншими юридичними і фізичними особами; джерела формування, напрями використання, обсяг, склад і структура фінансових ресурсів; склад, структура і кругообіг капіталу; грошові фонди, їх формування та використання; грошовий обіг у відтворювальному процесі
Суб'єкт управління	Фінансова служба підприємства (окремий менеджер, фінансовий відділ, фінансовий департамент тощо), яка за допомогою різних форм управлінського впливу забезпечує цілеспрямоване функціонування об'єкту
Цілі	Збільшення ринкової вартості підприємства; досягнення прийнятних темпів зростання економічного потенціалу фірми; зростання обсягів виробництва та реалізації; збільшення прибутку; зменшення витрат; забезпечення рентабельної діяльності; уникнення банкрутства і мінімізація ризиків; забезпечення стійкого фінансового стану; оптимізація грошового обігу, синхронізація надходжень і витрат грошових коштів; оптимізація структури капіталу підприємства тощо
Завдання	Визначення оптимального обсягу та структури фінансових ресурсів; залучення коштів на найвигідніших для підприємства умовах; визначення методів раціонального використання фінансових ресурсів підприємства з метою отримання найкращих фінансових результатів; встановлення планових стратегічних та поточних показників щодо обсягу і структури фінансових ресурсів; забезпечення контролю виконання встановлених показників
Фінансові нормативи	Середньорічний темп зростання власного капіталу, рівень рентабельності власного капіталу, співвідношення оборотних і необоротних активів, достатній рівень ліквідності активів, коефіцієнт незалежності від зовнішніх джерел фінансування, оптимальне співвідношення довгострокової і короткострокової заборгованості, граничний рівень фінансових ризиків
Принципи	Важливості, повноти, оперативності, динамічності, достовірності, безперервності, циклічності, узгодженості з іншими економічними процесами підприємства й ефективності
Методи	1. Група методів збільшення власного капіталу підприємства: 1.1. Традиційні методи: одержання підприємством внесків до статутного фонду від засновників та акціонерів; одержання підприємством додаткового прибутку від господарської діяльності; одержання підприємством податкових пільг; одержання підприємством фінансової допомоги на безповоротній основі. 1.2. Прогресивні методи: розміщення депозитарних розписок на міжнародних фінансових ринках; розміщення похідних цінних паперів на акції підприємства. 2. Група методів збільшення позичкового капіталу підприємства: 2.1. Традиційні методи: одержання підприємством банківського кредиту; одержання підприємством товарного кредиту; одержання підприємством фінансової допомоги на зворотній основі. 2.2. Прогресивні методи: розміщення корпоративних облігацій підприємства на національному та міжнародному ринках; одержання підприємством вексельного комерційного кредиту; одержання позичкового капіталу за операціями «репо». 3. Група методів оптимізації структури активів підприємства: дисконтування дебіторської заборгованості підприємства; застосування товаророзпорядчих цінних паперів; одержання підприємством основних засобів у лізинг
Інформаційне забезпечення	Інформація з зовнішніх та внутрішніх джерел (дані управлінського та фінансового обліку підприємства)

ловних підсистеми: управління формуванням фінансових ресурсів, управління використанням фінансових ресурсів та управління структурою фінансових ресурсів.

Для побудови ефективної системи управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно враховувати наступні вимоги: існування причинно-наслідкових зв'язків між елементами системи; динамічність, здатність до зміни якісного стану; володіння параметром, вплив на який дає можливість зміни протікання економічного процесу [15].

У сучасних умовах господарювання процес управління фінансовими ресурсами підприємства складається з таких основних етапів:

1. Виявлення та формулювання проблеми або нереалізованих можливостей, цілей і завдань управління фінансовими ресурсами.

2. Звернення до досвіду менеджерів з приводу управління фінансовими ресурсами (визначення початкових даних системи, визначення критеріїв ефектив-

ності, визначення альтернативних шляхів розв'язання проблеми).

3. Визначення з альтернативних рішень найкращого.

4. Прийняття управлінського рішення і його реалізація.

5. Аналіз результатів прийнятого рішення з погляду можливих способів його модифікації чи зміни, а також їх врахування в процесі накопичення досвіду, який може бути використаний у майбутньому [5; 12].

ВИСНОВКИ

Прибутковість і можливості розвитку підприємства залежать від забезпеченості його господарської діяльності фінансовими ресурсами, їх достатності, оптимальності обсягу і структури джерел формування та використання. Підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства відбувається в результаті обґрунтованого

прийняття рішень щодо управління його фінансовими ресурсами. Тому на вітчизняних підприємствах необхідно організувати систему управління фінансовими ресурсами, яка характеризується взаємозв'язком та безперервною взаємодією об'єкту та суб'єкту управління.

Фінансової службі слід застосовувати прогресивні методи управління фінансовими ресурсами, здійснювати постійний пошук додаткових зовнішніх джерел залучення коштів для фінансування розширеного відтворення на підприємстві. Сформульовані теоретико-методичні положення щодо управління фінансовими ресурсами підприємства виступають науковою базою подальших досліджень щодо розробки механізмів формування та використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки.

Література:

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента / И.Т. Балабанов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 512 с.
2. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємств / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І. Орлов. — 2-е вид., перероб. і допов. — К.: Либідь, 2002. — 384 с.
3. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента: у 2-х т. / И.А. Бланк. — К.: Ника-Центр, 1999. — Т. 2. — 512 с.
4. Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник / О.Д. Василик. — К.: НІОС. — 2000. — 384 с.
5. Данилко В.К. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємства за умов ринкової економіки / В.К. Данилко, Д.В. Ситий // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. — 2014. — № 2. — С. 102—108.
6. Кірейцев Г.Г. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Г.Г. Кірейцев. — К.: ЦУЛ, 2002. — 268 с.
7. Ковалев А.М. Финансы фирмы / А. М. Ковалев, М.Г. Лапуста, Л.Г. Скамай. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 416 с.
8. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств / М.Я. Коробов. — К.: Знання. — 2000. — 380 с.
9. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик. — [6-е вид. перероб. та допов.]. — К.: КНЕУ, 2006. — 552 с.
10. Родионова В.М. Финансы / Родионова В.М., Вавилов Ю.Я., Гончаренко Л.И.; под ред. В.М. Родионовой. — М.: Финансы и статистика. — 1995. — 430 с.
11. Романенко О.Р. Фінанси: підручник / О.Р. Романенко. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 312 с.
12. Рудченко І.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства / І.В. Рудченко // Сучасні питання економіки і права. — 2011. — Вип. 1. — С. 16—19.
13. Филимоненков А.С. Финансы предприятий: учеб. пособие / А.С. Филимоненков. — К.: Ника-Центр; Эльга, 2002. — 280 с.
14. Хачатурян С.В. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація / С.В. Хачатурян // Фінанси України. — 2003. — № 4. — С. 77—81.
15. Шкробот М.В. Сутність та основи функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємств / М.В. Шкробот // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2011. — № 3 (2). — С. 236—240.

References:

1. Balabanov, I.T. (1999), *Osnovy finansovogo menedzhmenta [Bases of financial management]*, 2nd ed, Finansy i statistika, Moskva, Rossiya.
2. Bandurka, O. M. Korobov, M.Ya. and Orlov, P.I. (2002), *Finansova diyal'nist' pidpry'yemstv [Financial activity of the enterprises]*, 2nd ed, Ly'bid', Ky'yiv, Ukrayina.
3. Blank, I.A. (1999), *Osnovy finansovogo menedzhmenta [Bases of financial management]*, Nika-Centr, Kiev, Ukraina.
4. Vasy'ly'k, O.D. (2000), *Teoriya finansiv: pidruchny'k [Theory of finance: textbook]*, NIOS, Ky'yiv, Ukrayina.
5. Dany'l'ko, V.K. and Sy'ty'j, D.V. (2014), "Features of management of enterprise financial resources in the conditions of market economy", *Visny'k Zhy'tomy'rs'kogo derzhavnogo texnologichnogo universy'tetu. Seriya: Ekonomichni nauky'*, vol. 2, pp. 102—108.
6. Kirejcev, G.G. (2002), *Finansy' pidpry'yemstv: navchal'ny'j posibny'k [Finance of the enterprises: education guidance]*, CzUL, Ky'yiv, Ukrayina.
7. Kovalev, A.M. Lapusta, M.G. and Skamaj, L.G. (2000), *Finansy firmy [Finance of firm]*, INFRA-M, Moskva, Rossiya.
8. Korobov, M.Ya. (2000), *Finansovo-ekonomichny'j analiz diyal'nosti pidpry'yemstv [Financial and economic analysis of activity of the enterprises]*, Znannya, Ky'yiv, Ukrayina.
9. Podder'ogin, A.M. and Bily'k, M.D. (2006), *Finansy' pidpry'yemstv: pidruchny'k [Finance of the enterprises: textbook]*, 6th ed, KNEU, Ky'yiv, Ukrayina.
10. Rodionova, V.M. Vavilov, Ju.Ja. and Goncharenko, L.I. (1995), *Finansy [Finance]*, Finansy i statistika, Moskva, Rossiya.
11. Romanenko, O.R. (2006), *Finansy': pidruchny'k [Finance: textbook]*, Centr navchal'noyi literatury', Ky'yiv, Ukrayina.
12. Rudchenko, I.V. (2011), "Improvement of mechanisms of the enterprise financial resources management", *Suchasni py'tannya ekonomiky i prava*, vol. 1, pp. 16—19.
13. Filimonenkov, A.S. (2002), *Finansi predpriyatij: ucheb. posobie [Finance of the enterprises: education guidance]* Nika-Centr, Jel'ga, Kiev, Ukraina.
14. Xachaturyan, S. V. (2003), "Essence of financial resources and their classification", *Finansy' Ukrayiny'*, vol. 4, pp. 77—81.
15. Shkrobot, M.V. (2011), "Essence and bases of functioning of system of enterprises financial resources management", *Markety'ng i menedzhment innovacij*, vol. 3 (2), pp. 236—240.

Стаття надійшла до редакції 19.12.2016 р.